

HISTÒRIA ■ EL GRUP VA ASSASSINAR EN POBLACIONS COM FALSET, GANDESA, REUS O FLIX

Orensanz recupera la memòria de l'anomenada Brigada de la mort

Al mes de maig del 1991 l'alcalde de Falset va decidir fer efectiu l'enderroc d'un monòlit que hi havia al poble en homenatge als caiguts del 1936. L'acció va ser el detonant de l'edició d'un anònim que va circular per tot el poble on s'hi relataven alguns dels fets protagonitzats per l'anomenada Brigada de la mort el dia 13 de setembre del 36.

PER GEMMA CASALÉ

L'anònim fou guardat com un tresor pel periodista Toni Orensanz. El document l'havia situat en la pista d'uns fets que van esdevenir transcendents per a la història de la capital de Falset i que encara poden tenir alguna mena de vinculació amb el present. No seria, però, fins més tard, ben entrat el segle XXI, quan Orensanz va decidir començar a estirar el fil de la història després que un veí del poble li donés una pista: «conec qui havia estat en Fresquet». I Orensanz va decidir-se a investigar els fets.

«El primer que vaig fer va ser preguntar als historiadors què sabien de l'autobús de la mort. I la sorpresa va ser que ells no en tenien cap constància», relatava ahir el periodista. Així que va començar una llarga investigació que al llarg de cinc anys l'ha portat a comprendre i descobrir la història protagonitzada per la Brigada de la mort, un temible grup de quaranta homes que des de finals de juliol fins a l'octubre del 1936 va iniciar un recorregut sagnant des de Casp fins a Reus.

A Falset, la capital del Priorat, l'autobús va aturar-se el 13 de setembre del 1936. El poble va quedar sorprès per l'arribada del vehicle i observar que del seu interior baixaven quaranta homes armats, amb una calavera cosida a les seves gorres i també al pit. Estaven liderats per Pasqual Fresquet, un home temible, que provenia de la CNT de Sants i havia estat un dels encarregats d'aturar el cop d'Estat a Barcelona, el juliol del 1936. Fresquet juntament amb un equip d'homes de la FAI es van convertir en herois i van executar i administrar la seva pròpia justícia durant uns mesos d'autèntic des-govern al país.

El grup de Fresquet va marxar de Barcelona al juliol d'aquell any en direcció a l'Aragó. Volien aturar-hi el cop d'Estat. I a recer d'aquest conjunt de milicians es va constituir una brigada d'investigació que havia de treballar per desemmascarar i també eliminar els feixistes. Les seves accions, des del juliol i fins a l'octubre d'aquell 1936, van cobrar-se més de dues-centes cinquanta víctimes. Fou una croada mortífera per a localitats com Gandesa, Falset, Reus, Flix, Ascó o més llunyanes com Calanda, entre d'altres.

A la capital del Priorat, les accions del grup van registrar-se la nit del 13 de setembre al cementi-

El periodista Toni Orensanz, a la plaça de la Quartera de Falset, escenari dels fets. FOTO: GEMMA CASALÉ

L'APUNT

‘Un llibre amb molts matisos’

Fins fa uns anys cap historiador s'havia aventurat a ordenar i fixar les bases de la història contemporània de la comarca del Priorat. L'arribada a Marçà de la historiadora anglesa Angela Jackson va convertir-se en la primera pedra d'un fenomen de revisió històrica que després agafaria forma per convertir-se en una associació: No Jubilem la Memòria, que de mica en mica ha anat fent un repàs del que va passar al Priorat, però també en comarques veïnes, durant la Guerra Civil Espanyola.

Jackson va fer renéixer la història de la cova hospital de la Bisbal de Fal-

set i també en va impulsar d'altres. Ara Orensanz segueix el camí i adverteix que vol reclamar una revisió honesta de la Guerra Civil més enllà de la condemna o l'homenatge.

Precisament Orensanz posa de manifest que encara avui en dia hi ha moltes històries de la guerra que ens arriben alterades, per un prisma que el franquisme va modificar durant quatre dècades. Però també afectat «pel silenci de les famílies, que únicament explicaven les històries boniques i per l'amnèsia de la transició», sentència.

De fet, el propi investigador posa de manifest

que ell, abans de l'inici del treball de recerca, «únicament havia entès el quinze per cent del que havia passat».

Per això, la investigació que ha dut a terme li ha permès esclarir molts dubtes i confusions que tenia. Un procés que també vol que arribi al lector, mentre afegeix que la seva és «una obra que conté molts matisos».

Orensanz professionalment és periodista. Però posa de manifest que no hi ha massa diferències entre la feina d'un periodista i la d'un historiadore. És més, segons Orensanz, la distància que separa ambdues profes-

sions és el temps, i la necessitat que hom té de situar-se quan s'estudia un altre període històric.

A partir d'ara Orensanz té damunt la taula altres projectes. No se sap si optarà per continuar aprofundint en alguna de les històries amb les quals s'ha trobat durant aquesta llarga investigació a l'entorn de les tràgiques aventures que van protagonitzar els membres de la Brigada de la mort. El camí és obert i ell, però també molts veïns d'aquestes poblacions afectades per la justícia de la Brigada, podran trobar els vincles que el passat sempre deixa en la vida present.

ri de la població, on van assassinar un total de vint-i-set homes. L'endemà, des del balcó de l'ajuntament, a la plaça de la Quartera, en Pasqual Fresquet justificava l'acció davant els veïns del poble, assegurant que allò era fer justícia. Resseguint el rastre, Orensanz ha localitzat un veí que el 14 de setembre del 1936 era a la Quartera,

escollint, amb les orelles d'un jove adolescent, les declaracions que Fresquet va efectuar per justificar les morts.

Aquestes accions violentes acabarien provocant la creació d'una comissió de la CNT que va forçar la desaparició de la Brigada, era el mes d'octubre del 1936. Des d'aleshores, les accions i la justícia que va repartir la Brigada de la mort va convertir-se en un altre dels molts esdeveniments de la història contemporània del país, però que mai no s'havia recollit en un llibre.

Per això, Orensanz va estudiar i resseguir els fets pels arxius d'arreu: des de Salamanca fins a Amsterdam. Tot plegat, en un camí que l'havia de portar a verificar les fonts orals que ell havia tro-

bat d'uns fets que també van marcar la història de l'Espanya franquista i també, com reconeix el propi autor, a posteriori.

Fruit d'aquesta investigació que s'ha allargat durant un lustre, Ara llibres acaba de publicar *L'òmnibus de la mort: parada Falset*. El llibre en què el periodista presenta les seves investigacions d'una forma amena i molt atractiva per al lector que, igual que l'investigador, anirà coneixent tots els detalls de la història a mesura que avança la descoberta de l'autor.

El llibre, a la venda per un preu que gira al voltant dels vint euros, tot just ara acaba de sortir al mercat i s'ha situat en un dels llocs més destacats de la no ficció.

■■■
gcasale@diaridetarragona.com

MONTBLANC

Cacen sis conductors que condueixen beguts

La Policia Local de Montblanc va fer el cap de setmana passat més de quaranta proves d'alcoholèmia, en el marc d'una sèrie de controls que es fan de forma aleatòria per dins el nucli urbà. Segons fonts de la Policia Local, d'un total de 42 conductors sotmesos a la prova, sis van donar positiu –quatre de les quals van ser alcoholèmies penals, és a dir, el conductor va donar una taxa superior a 0,6. A banda, la Policia va enxampar, entre diumenge a la nit i mitjan setmana passada, tres persones que consumien droga al carrer. En controls rutinaris, una patrulla va requisar haixix a dos joves de 18 anys de nacionalitat espanyola i a un home de 46 anys de nacionalitat marroquina.

ALIÓ

Habitatges de 70 metres quadrats

El poble d'Alió vol que la mitjana dels habitatges del nucli antic i l'eixample sigui de 70 metres quadrats. L'Ajuntament ha fet modificacions puntuals de les normes subsidiàries, que ha traslladat a Urbanisme de Tarragona. Entre aquestes hi ha la definició de la superfície mínima d'un habitatge. En concret, es fixa que la mitjana dels habitatges d'un mateix bloc sigui de 70 metres, sempre que hi hagi un mínim de tres habitatges, i que cap d'aquests sigui inferior als 60 metres quadrats. També s'han incorporat nous paràmetres en tot el sòl.

TORREDEMBARRA

Arriba la campanya 'No volem naufragar. En acció davant del canvi climàtic'

El municipi de Torredembarra s'uneix a la campanya 'No volem naufragar. En acció davant del canvi climàtic'. Aquesta proposta, amb el suport d'Ecologistes en Acció i l'Ajuntament de Torredembarra, es durà a terme els dies 22, 23 i 24 de juliol. Amb aquesta iniciativa, es pretén sensibilitzar la ciutadania sobre els efectes derivats del canvi climàtic al litoral. Dimarts 22 de juliol, a les 10 h del matí, s'inaugurarà l'exposició 'Impactos del cambio climático en el litoral'. Dimecres i dijous, a les 11 h del matí, es passarà un documental sobre el canvi climàtic i el litoral. A continuació es farà un taller de '10 preguntes clau'. Els tres dies que dura la campanya, de 2/4 de 7 a 2/4 de 8, s'organitzarà el joc educatiu '2grados'. Totes les activitats es duran a terme a les instal·lacions de Cal Bofill.